

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Disputationes|| ROBERTI BELLAR-||MINI E SOCIETATE
IESV,|| DE CONTROVERSIIS CHRISTIANAE|| FIDEI,
ADVERSVS HVIVS TEM-||poris Hæreticos,||**

Tribus Tomis comprehensæ.||

De Sacramentis In Genere

Bellarmino, Roberto Francesco Romolo <Heiliger>

Ingolstadii, [1599]

VD16 B 1607

XXXII. Soluuntur obiectiones co[n]tra cæremonias.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-53925](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-53925)

perietur porta latissima ignorantiae: contenti enim erunt ministri, si sciant legere. Itaque paulatim obliuiscuntur linguam Latinam, atque ita non legent Patres, & proinde non intelligent Scripturas.

CAPVT XXXII.

Soluuntur obiectiones contra caeremonias.

IOannes Calvinus lib. 4. Instit. cap. 10. multa obicit contra caeremonias, quae ordine reflexe sunt. PRIMVM Argumentum, §. 2. *Apostolus 1. Corinth. 7. ne una quidem in re laqueum iniectus ausus est; neque id nulla causa. Prospiciebat enim quantum vulnus infligeretur conscientiae, si earum necessitas illi imponeretur, quarum relicta esset à Domino libertas.*

RESPONDEO; Agit Apostolus eo loco de continentia virginali, quam Dominus non imperauerat, sed consuluerat; & tamen equum fuerat, ut Apostolus non faceret preceptum, quod Dominus consilium esse voluit. At non eadem est ratio aliorum rerum, de quibus Dominus nihil in particulari precepit. Illa enim possunt ab Ecclesia, vel imperari, vel consuli, praeter res ipsae requirunt. Vnde idem Apostolus, qui continentiam imperare noluit, multa alia imperauit, & praeter caetera Thess. ult. sic ait: *Quod si quis non obedit verbo nostro per epistolam, hunc notate, & ne commisceamini cum illo, ut confundatur.* Et Apostoli Act. 15. imposuerunt Gentibus omnia abstinendi à sanguine, & suffocato, & necessarium id esse dicunt; & tamen Dominus liberum id reliquerat.

SECUNDVM Argumentum, §. 3. *Apostolus in epistola ad Colossenses docet, non esse de vero Dei cultu petendam ab hominibus doctrinam: quia Dominus fideliter nos, & ad plenam instituit, qualiter sit colendus. Quo hoc demonstrat; primo aperte dicit in Euangelio contineri omnem sapientiam, qua perfectus reddatur homo Dei in Christo: initio secundi capituli dicit, omnes thesauros sapientiae & scientiae in Christo esse absconditos: inde postea concludit; Caueant fideles, ne per mentes Philosophiam abducantur à grege Christi secundum constitutiones hominum: in fine autem capituli maiore adhuc fiducia*

damnat omnes ἑδελοθησκείας, hoc est, filitios cultus, quos homines sibi ipsis committunt, vel ab aliis accipiunt, & quæcunque de cultu Dei tradere præcepta ex se audent.

Respondeo PRIMVM, epistolam illam ad Collossenses, nihil habere contra Ecclesiasticas leges de cæremoniis. Nam ut ex Chryostomo, Ambrosio, Theodoro, Theophylacto & Oecumenio constat, scripta est contra Simonem Magum & alios eius temporis hæreticos, & impostores, qui persuadebant hominibus, per Angelos quosdam oportere accedere ad summum Deum, nec sufficere Christum; & præterea obturbabant Christianis cæremônias, partim Iudaicas, partim Ethnicas. Hinc igitur in 1. cap. fusè tractat de excellentia Christi, ac dicit, eum esse caput omnium, & super omnia, & Angelos ab ipso, ut auctore pendere. Deinde in 2. capite monet, ne decipiantur per Philosophiam, videlicet Platonis, & similium qua utebatur Simoniani, & Gnostici, & simul arguit eos, quod Sabbatha & neomenias seruent, quæ Iudaica sunt, & euacuata per Christum; & quod abstinerent a cibis quibusdam, ut immundis; & quod in religione Angelorum ambularent, putantes per eos tantum ascendi posse ad Deum; quæ omnia sunt falsa & superstitiosa.

Deinde RESPONDEO ad singulas propositiones Caluini. PRIMA est: *Christus ad plenum nos instruxit de vero Dei cultu.* RESPONDEO, id verum esse de instructione generali, non autem de particulari, ut ipse etiam Calvinus fatetur infra §. 30. ubi agit de geniculatione.

SECUNDA est: *Apostolus docet non esse petendam ab hominibus doctrinam de vero cultu.* RESPONDEO, docet non esse petendam ab hominibus, qui contraria Christo doceant, ut erant Philosophi, & Simoniaci, sed bene esse petendam ab hominibus, qui super Christum ædificant, & secundum eius regulam, & doctrinam docent in particulari, quod ille solum in genere indicauit. Ipse enim ait, Lucæ 10. *Qui vos audit, me audit.*

TERTIA est: *Apostolus damnat omnem cultum humanum & voluntarium.* RESPONDEO, vocari cultum humanum, & voluntarium apud Paulum eum, qui est merè humanus, & proprio ingenio inuentus, id est, qui non est conformis fidei, & principis doctrinæ Christi. Quæ autem ab Ecclesia docen-

tur,

tur, non sunt merè humana, cum Deo inspirante instituerentur. Vnde 1. Corinth. 14. posteaquam instituerat Paulus varios ritus in Ecclesia de ordine prophetandi, & loquendi, & vt mulieres taceant, de quibus Dominus nihil expresse mandauerat, subiungit Apostolus: *Si quis Propheeta, aut spiritus inest, cognoscat quæ scribo vobis, quia Domini sunt mandata.* Vbi vocat mandata Domini, quia eius inspiratione data erant, idèd vult à spiritualibus cognosci. Si enim fuisset expressa Domini præcepta, non fuisset opus spiritu ad ea cognoscenda.

Argumentum TERTIVM § 9. *Apostolus Galat. s. non patitur villo modo, vt fidelium conscientie in seruitutem redeantur. Non ergo licet instituire ceremonias, quæ obligentur conscientia.*

RESPONDEO, loquitur Paulus de seruitute Indaica, qua subiuguerant illi sub antiqua lege, non autem de quavis obedientia legis. Nam alioqui idem Apostolus Roman. 13. docet, obediendum potestati: *Nō solùm propter iram, sed etiam propter conscientiam.* Vbi NOTANDVM est, legem veterem dici iugum seruitutis, non quia obligabat in conscientia; id enim est commune omni veræ legi) sed quia difficillima, & laboriosissima erat, & non habebat secum annexam gratiam, qua impletur posset, amore iustitiæ: vnde vel non implebatur, vel implebatur timore pœnæ, (si qui enim amore iustitiæ illam implebant, quales Patriarchas, & Prophetas, & multos alios fuisse negari non potest; id non ex lege, sed ex gratia noui Testamenti habebant) & eo modo premebat, & grauabat iugum grauiissimi iugi. Atque ab hoc iugo deterret Apostolus Galatas. Illi enim cum circumcidi vellent, excidebant à gratia Christi, & simul obligabant se ad omnem legem seruandam, quod erat prorsus redire ad statum veteris Testamenti. Caluinus pessima fide Scripturas tractat, dum eas detorqueat à vero sensu ad suam hæresim comprobandam.

Argumentum QVARTVM. §. 10. & 15. *Dominus, Matth. 23. reprehendit traditiones hominum, & idem facit Iohann. 29. Frustrâ colunt me mandatis hominum.* RESPONDEO, in hoc §. 10. sunt multa impudentissima mendacia, quæ toto lapso Geneuensi nunquam elui possent: vt, quòd Catholici interdiciant coniugium, & concedant scorta, quòd grauius in-

cent, si quis die Veneris modico carnis gustu linguam infecerit, quam si omnibus diebus totum corpus scotando foedauerit, &c. Ad loca Scripturæ, quæ etiam passim afferuntur à Philippo, Brentio, Kemnitio, & aliis, dico Dominum tria reprehendere solitum in cæremoniis Iudaicis. PRIMO, quòd quædam pugnarent cum mandatis Dei; vt erant illa Matth. 15. & Marci 7. vt filij donarent Sacerdotibus, quæ necessaria fuissent parentibus, SECUNDO, quòd multæ ex Iudaicis traditionibus Phariseorum inanes essent, & inutiles prorsus, vt lauare toties manus. Atque hæc duo genera cæremoniarum Dominus vocat mandata hominum, quòd nihil haberent nisi humanum. TERTIO, quòd quasdam alias bonas, & utiles seruarent, sed peccarent in modo, constituentes in eis summam religionis, & pluris istas facientes, quàm diuina mandata; & de his loquitur Dominus, Matthæi 23. nec vocat eas humanas traditiones, sed dicit: *Hæc oportuit facere, & illa non omittere.* Cæremoniæ autem Christianæ ab Ecclesia approbatæ, non sunt primi, aut secundi generis, nec aduersarij adhuc protulerunt argumenta, sed sola mendacia, ad probandum contrarium. Quod si qui sunt inter Catholicos rudiores, qui pluris faciant cæremonias, quàm grauiora mandata, eos corrigendos putamus. Non enim probamus, quidquid homines faciunt, alioqui multa peccata approbaremus: sed id, quod facere debent secundum sanam doctrinam Ecclesiæ.

QVINTVM argumentum, §. 12. *Romanenses partim ex Gentilium delirio sibi desumpserunt exemplū, partim similitudinē more temerè imitati sunt veteres Iudaicos ritus, qui nihilo magis ad nos pertinebant, quàm pecudū victimæ.* RESPONDEO PRIMVM, idem argumentum fecisse olim Manichæos apud Augustinum, lib. 20. contra Faust. cap. 4. & Vigilantium apud Hieronymum, in lib. contra Vigilant. quod ad Gentilium imitationem attinet. Itaque agnoscere debet Calvinus, à quibus maioribus descenderit. SECUNDO dico, si argumentum aliquid valeret, deberet etiam tolli Baptismus, & cœna Domini; nam etiam Gentiles utebantur Baptismo, cum initiarent suos Mithræ sacris: & Sacramentum etiam panis celebrabant, vt Terrullianus refert in libro de præscriptionibus. Iudæi quoque frequentissimè utebantur expiationibus per aquam, nec eis deerant panes propositionis. Dico TERTIO,

X non

non debere mirum videri, si nostræ cæremoniæ habent aliquam similitudinem cum Iudaicis; nam erant illæ figuræ rituum nostrarum; vt 1. Corinth. 10. legimus. Eadem ratione non debet esse mirum si interdum nostræ similes sunt ritibus Gentilium. Diabolus enim, qui semper simia Dei esse voluit, imitari conatus est Iudaicos ritus à Deo institutos, vt loco citato Tertullianus notat, quos rerum nostrarum figuras fuisse diximus. Dico QVARTO, licet in externo symbolo sit aliqua similitudo inter nostros ritus, & ritus Gentilium, & Iudaicorum, absolutè tamen maximum esse discrimen. Nam a fine, & intentione sumunt externæ actiones speciem suam. Ritus Gentilium fiebant ad cultum Dæmoniorum: nostri fiunt ad colendum verum Deum; idè tantum interest inter illos & nostros, quantum inter sacrum & sacrilegium; quantum inter pietatem & impietatem, & quantum inter Deum & Diabolum. Nam etiam sacrificia erant eadem Gentilium, & Iudaicorum, & tamen erant illa idololatrica, ista pia, & religiosa. Eodem modo respondent Hieronymus Vigilantio, & Augustinus Manichæis, locis citatis. Ritus autem Iudaici boni erant, sed Christum venturum prænuñtantes; nostri item sunt boni, sed ab illis diuersi, quia partim sunt in memoriam rerum præteritarum, partim ad significandam gloriam futuram.

SEXTVM argumentum, §. 13. sumitur ex epistola Augustini 119. cap. 19. qui conqueritur, quòd multitudo cæremoniarum ita aliqui Ecclesiam onerauerint, vt tolerabilior conditio Iudæorum. RESPONDEO, AVGVSTINVS locutus de cæremoniis, quas priuati homines, & maxime mulierculæ sibi ipsis imponunt. Nam idem Augustinus ibidem loquens de cæremoniis superuacaneis, sic ait: *Omnia talia, quæ neque sanctarum Scripturarum auctoritatibus continentur, neque in Conciliis Episcoporum statuta inueniuntur, neque consuetudine Ecclesie vniuersæ roborata sunt, sed diuersorum locorum, diuersis moribus innumerabiliter variantur, & incerta existimo.*

SEPTIMVM argumentum, §. 14. Deus hoc discrimen voluit inter nos & Iudæos, quòd illos vt pueros docuit per magna sensibilia, nos vt viros, simplicius, sine talibus figuris. Id patet ex cap. 4. Ioannis, vbi Dominus ait: *Venit hora, qua verum adoratores in spiritu, & veritate adorabunt Patrem.* Et Gal.

lat. 4. *Apostolus comparat Iudæos paruulū sub pedagogo degentibus.* Idem argumentū facit Kemnitius, pag. 166. vbi dicit, umbras, & figuras esse proprias Testamenti veteris, nos autem in noua lege luce verbi Dei admoneri, non umbris. Similia etiam habet Brentius in Confessione Wirtembergensi, cap. ultimo, quod est de cæremoniis. **R E S P O N D E O**, discrimen inter Iudæos, & Christianos, quod ad cæremonias attinet, duobus modis intelligi posse, **V N O**, vt illi solas habuerint cæremonias externas, nos autem solam lucem verbi, & spiritualem, ac simplicem veritatem. Et hoc videntur sonare verba aduersariorum, ac præsertim Kemnitij: sed id manifestè falsum est. Nam Iudæi præter cæremonias habuerunt etiam lucem verbi; vnde est illud Psalm. 118. *Lucerna pedibus meis verbum tuum.* Nec solùm ab eis Deus cultum externum, sed etiam internum requirebat. Nam Isaia 29. Iudæos reprehendit Deus, cùm ait: *Populus hic labiū me honorat; cor autem eorum longè est à me.* Et contrà Christiani, præter lucem verbi habent etiam Sacramenta sensibilia, quæ sunt umbræ, & figuræ rerum præteritarum, & futurarum. Et sicut non repugnant nouo Testamento Sacramenta externa, & sensibilia, vt notum est; ita non repugnant aliæ cæremoniæ. Ecclesia enim Christiana, licet versetur in magna luce respectu synagogæ, tamen versatur etiam in umbra respectu cœlestis Hierusalem. Nam per fidem, quæ obscura est, ambulamus, & non per speciem. **A L T E R O** modo potest intelligi discrimen illud, quod cultus Iudaicus, quatenus Iudaicus, id est, veteris Testamenti, erat principaliter externus, & corporalis; cultus Christianus, id est, noui Testamenti, est corporalis; internus, & spiritualis. Et hoc est verissimum. Nam cultus internus, & spiritualis à spiritu fidei, & charitatis procedit, qui spiritus est ipsa gratia noui Testamenti, & ex lege veteri nullo modo haberi potest. Vnde Paulus 2. Corinth. 3. vetus Testamentum vocat literam, nouum vocat spiritum. Et Ioan. 1. illud dicitur lex, hoc gratia. Denique Ioan. 4. illud: *In spiritu, & veritate*, significat (vt exponunt Chrysostomus, Cyrillus, & Euthymius) cultum Christianum esse in spiritu, vt opponitur Iudaico, qui erat corporalis, & esse in veritate, vt opponitur eidem Iudaico, qui in umbris, & figuris consistebat. Quamuis non malè etiam Theophylactus, & beatus Tho-

mas in commentario eiusdem loci illud: *In spiritu*, opponatur Iudaico cultui, qui erat corporalis, illud: *In veritate*, opponatur cultui Samaritanorum, qui erat falsitati, & error admixtus. Vnde paulò ante Dominus dixerat: *Neque in monte hoc*, id est, Garizim, vbi Samaritani adorabant. *Neque in Hierosolymis adorabitur Patrem*, ac si diceret: Non colatur Deus deinceps cultu Samaritanorum falso, neque cultu Iudaico, præcipuè corporali, sed cultu Christiano, qui erit in spiritu, & veritate, id est, spiritualis, & purus ab omni errore.

Est tamen OBSERVANDUM, licet cultus Iudaicus, veteris Testamenti, fuerit corporalis, tamen non placuisse Deo sine spirituali, & idè Deum ab eis quæsiuisse cultum etiam spirituale, vt ostendimus ex Isaia 29. Sed qui cum præstabant, id non ex veteri Testamento, sed ex nouo habebant; quod iam tunc pertinere incipiebant. Sicut etiam notum est, timorem esse veteris Testamenti proprium, & amorem noui; & tamen Deus à Iudæis petebatur, vt ex toto corde diligerent, & verè id sancti illius temporis præstabant, non ex Testamento veteris, sed ex gratia noui. Pari ratione, licet cultus Christianus sit principaliter spiritualis, tamen sine corporali esse non potest in hac peregrinatione, & idè Sacramenta, & cæremonias alias admittit, quæ cultui spirituali deserviant.

OCTAVVM argumentum, §. 15. *Quidquid commendationis habent opera, id totum habet obedientie intuitu, quomodo iam Deus respicit, vt testatur per Prophetam: Non præceptum sacrificii, & victimæ, sed tantum vt audiendo audiam vocem meam. Ierem. 7. & I. Regum II. Nunquid vult Deus sacrificium, & non potius, vt obediatur voci Domini? non enim cæremonie, quæ Deus non instituit, ipsi placere, aut merita esse possunt.* Confirmat ibidem argumentum suum, quia cæremonie nostræ non solum non sunt meritorie, sed nec utiles, cum vix ab illo intelligantur. RESPONDEO; Antecessor falsum esse, & contra apertissimas Scripturas. Nam Deo placuit sacrificium Abel, Hebræ. II. quod tamen Deus non imperauerat. Et I. Corinth. 7. *Qui non nubit, melius facit.* Et ibidem de vidua: *Beatior erit, si sic permanserit.* & tamen ibidem asserit, non esse præceptum, non nubere, etiam secundo. Et I. Coriath. 9. contendit sibi fuisse licitum vivere de bonis

eorum, quibus prædicabat, & tamen se maluisse viuere ex proprio labore; vt maiorem mercedem haberet; id enim significant illa verba: *Melius est mihi mori, quàm ut gloriam meam quis euacuet.* Porro Scripturæ illæ anteponunt obedientiam sacrificiis. Sed non ided licet concludere; Ergo sacrificia non imperata nihil merebantur, modò cum fide, & deuotione offerrentur: cum constet ex Scripturis contrarium, vt iam ostendimus. Ad confirmationem RESPONDEO. cæremónicas Ecclesiæ facillimè intelligi saltem in genere, vt patet, si quis discurret per cæremónicas à persona, à loco, à tempore, à rebus sumptas. Quod si aliquæ cæremóniæ non ab omnibus intelligantur, vt est multitudo vestium in Missa, & signorum, tamen non carent utilitate, etiam apud rudissimos, cum sine dubio concilient venerationem rebus sacris. Certè Iudei parùm admodum intelligebant, & tamen non frustra eas acceperunt.

NONVM argumentum, §. 17. *Annón illa semel Ecclesiæ dilexat lex æterna manet? Quod præcipio tibi, hoc obseruabu, vt facias. Nò addes quidquam, nec detrahes.* Et Prouerb. 30. *Non addas ad verbum Domini, neq. minuas ex eo, ne te forte arguat, inueniarnq. mendax.* RESPONDEO; Non prohibet Dominus in his locis quamlibet additionem. Nam siue per verbum, intelligantur libri sacri, siue præcepta moralia, aut iudicialia, aut cæremonialia, semper inueniemus factam fuisse additionem. Nam post Deuteronomium, vbi habetur illa prohibitio additionis ad verba Domini, scripti sunt omnes alii libri sacri, tum historici, tum prophetales, & totum nouum Testamentum. Item multa sunt moralia præcepta in Prophetis, & in libris Salomonis, quæ videntur addita Pentateucho: & David addidit iudiciale præceptum, vt æqualiter diuiderent prædam in bello, qui pugnabant, & qui sarcinas custodiebant, 1. Regum 30. Addiderunt etiam posteriores Iudei cæremoniales leges de nouis festis diebus, Esther 9. Iudith ultimo. & 1. Mach. 4. Prohibet igitur Dominus additionem corruptentem; & idem est: *Non addes, nec minuas*, ac si diceret; Integrè, & perfectè obserua, quod ego præcipio. Id patet ex ratione, quæ redditur, Prouerb. 30. *Ne forte arguat te, & inueniarn mendax.* Non enim potest dici mendax, & falsarius, qui instituit nouam cæremoniam, modò illa nihil

officiat caeremoniis Dei; sed ille dicitur mendax, & falsarius qui corrumpit Dei verba, aut praecepta. Potest autem duobus modis fieri ista corruptio. VNO modo, si quis ipsis Dei verbis, aut praeceptis aliquid addat, vel minuatur, quo illa corrumpantur; vt si quis in sacrificiis Christi offerret panem sine vino, aut panem, & vinum, & mel. ALIO modo, si quis ventaret pro Dei verbo librum non Canonicum, aut pro Sacramento aliquam caeremoniam à se inuentam: aut contra verum Canonicum, aut verum Sacramentum detrahatur de numero librorum sacrorum, aut Sacramentorum; quod peccatum haereticum committunt, cum multos sacros libros negant esse Canonicos, & quinque Sacramenta tollant de numero Sacramentorum. Idem videmus in monetarum corruptione: illi enim dicuntur falsarii, qui vel ipsas monetas corrumpunt, addendo stannum argento, aut minuendo ipsius argentum; vel qui monetas à se cusas obrudunt pro moneta Principis. Nihil autem horum inuenient in caeremonia Ecclesiae.

DECIMUM argumentum, §. 23. sumit Calvinus à tribus exemplis diuinæ Scripturae, 4. Regum 17. Qui incolebant Samariam à feris discerpti dicuntur, quod illi nouis caeremoniis Deum colerent, quas Deus non instituerat, 4. Regum 16. Reprehenditur Achaz, quod nouum altare posuerit in templo, quod quidem ad ornatum templi videri poterat: Etiam videmus, inquit Calvinus, vt Spiritus audaciam illis detestetur, non alia de causa, nisi quod hominum inuentum Dei cultu, impurae sunt corruptelae. 4. Reg. 21. Aggravatur, inquit Calvinus, hac circumstantia crimen Manasse, quod altare nouum exstruxerit in Hierusalem.

RESPONDEO, in his omnibus exemplis more suo Calvinus mala fide vti. Nam 4. Regum 17. non arguuntur Samaritani illi, quod nouis caeremoniis Deum colerent, sed quod in initio non timerent Dominum, neque colerent, quippe Gentiles erant, nec sciebant legem Dei; deinde autem edocuerunt legem Dei, simul Deum colere incœpissent, & sua idola. 24. Regum 16. Achaz reprehenditur, non quod nouum altare in templo exstruxerit, sed quod iusserit fieri in templo Domini altare nouum ad similitudinem altaris idolorum, quod erat in Damasco, & remouerit altare Domini de loco suo, vt in opimo

optimo loco constitueret altare illud idololatricum. Denique 4. Regum 21. Manasses non solum nouum altare in templo posuit, sed altare, vbi sacrificaretur idolis. Sic enim Scriptura loquitur: *Exstruxit altaria vniverse militie cali in duobus atrijs templi Domini.* Et infra: *Posuit quoque idolum luci, quem fecerat in templo Domini.* Alioqui enim nouum altare erigere in templo Domini, nullum crimen fuisset. Nam 3. Regum 8. legimus, Salomonem iussisse mediam partem atrij sanctificari ad holocausta offerenda, quoniam altare æneum, in quo offerri debuissent, non erat capax tantę multitudinis victimarum: obtulit enim tum Salomon viginti duomillia boum, & centum viginti millia ouium. Atque hæc ex Caluino. Simili fide Scripturas tractat Melanchthon. Nam in Apologia Confessionis Augustanę, artic. 15. præter alia, profert hæc argumenta: **P R I M O**, Ezech. 20. *in præceptis Patrum vestrorum nolite incedere: Ergo non licet instituere novos cultus sine Dei mandato.* At loquitur Ezechiel de Patribus idololatriis: nam alioqui Scriptura dicit, Proverb. 22. *Ne transgrediaris terminos, quos posuerunt Patres tui.* Item **S E C V N D O** argumentatur Philippus: *Silicet hominibus instituere cultus; iam omnium Gentium cultus erunt approbandi, & illi etiam quos instituit Ieroboam.* Egregiè sanè, quasi verò liceat condere legem iniustam, si licet condere legem nouam. **T E R T I O** addit, Daniel. cap. II. *Significat novos cultus humanos ipsam formam Antichristi fore.* Sic enim inquit, *Deum Maosim in loco suo coler, & Deum, quem non nouerunt Patres eorum.* Et hoc præclarum est argumentum, quasi idem sit colere Deum verum nouo cultu, & colere nouum Deum, id est, falsum, & fictitium Deum.

Finis librorum de Sacramentis in genere.

Ad honorem D E I.

